

Natuur.ruimte

Zo oud als de straat:
wegbermen

Natuurgebied
Fort van Brasschaat

Wandeling langs
trage wegen

Nieuwe broedplaats voor
zwartkopmeeuwen

Natuur behouden gebeurt niet vanzelf

Zomer. Je kan geen beter ogenblik uitkiezen om even stil te staan en te genieten van de natuur om je heen. De natuur op haar zomers is immers een spektakel van kleuren, geuren en geluiden.

Toch wil dit niet zeggen dat de natuur het op haar eentje wel haalt. Integendeel. De 'Rode Lijst' van soorten planten en dieren die in Vlaanderen met uitsterven worden bedreigd, is nog nooit zo lang geweest. Nooit zijn er meer soorten verdwenen dan tijdens onze generatie. Het is een waarschuwing die de natuur ons zelf geeft.

Betekent dit het einde van de rijke verscheidenheid aan planten en dieren in onze regio? Zeker niet, want de tegenaanval is reeds geruime tijd geleden ingezet. Natuurpunt Antwerpen Noord beheert nu meer dan 560 ha natuurgebied in onze regio. Samen een groot aantal landschappen die elk hun eisen stellen inzake beheer. Willen wij bossen, graslanden, schorren, rietlanden en moerassen behouden, dan is een aangepast beheer noodzakelijk. Een beheer dat rekening houdt met de aanwezige planten en dieren en met de levensgemeenschappen waarin die thuishoren. En dat doen we met enthousiasme en overtuiging.

De resultaten liegen er dan ook niet om. Op enkele kilometers van de Antwerpse stadskathedraal zingen nachtegalen, broeden eenden en reigers, bloeit een verscheidenheid aan orchideeën en andere wilde bloemen, vinden vleermuizen een veilig onderkomen dankzij het door Natuurpunt gevoerde beheer.

Natuurbeheer is echter meer. Voor tal van vrijwillige medewerkers betekent het een zinvolle vrijetijdsbesteding, een manier om een bijdrage te leveren aan het behoud van kwetsbare natuur in een stedelijke omgeving.

Het moderne natuurbeheer is dus geen boerenromantiek of wat 'spielerei' van een groepje naïevelingen. Het is een model van Natuurpunt dat nieuwe ruimte biedt aan bedreigde planten en dieren, dat zorgt voor kleurrijke en afwisselende natuurgebieden en dat kansen geeft aan mensen om mee inhoud te geven aan een betere en natuurrijkere toekomst.

Deze zomer organiseren we opnieuw tal van beheeractiviteiten. Van het maaien van hooilanden en het plaggen van heideterreintjes tot het beheren van een oude schans. Meteen een uitnodiging aan iedereen die onze invulling van natuurbeheer en natuurbehoud nog niet kent, om eens langs te komen. Je helpt er de natuur mee én het is nog gezond en ontspannend ook!

Stefan Versweyveld
voorzitter

p.s. Je bent van harte uitgenodigd op ons jaarlijkse hooifeest met barbecue in de Oude Landen. Je vindt er meer over in dit nummer.

In dit nummer

Natuur behouden gebeurt niet vanzelf	2
Natuur.winkel	3
Biodiversiteit in jouw gemeente: wegbermen	4
Natuur.project: fort van Brasschaat	6
Natuur.actief: hooifeest Oude Landen	8
Natuur.beleid:	
Zwartkopmeeuwen	10
Natuur.prikbord	12
Snor: vlinders	14
Natuur.beleving: wandeling langs trage wegen	16
Vergeet niet te genieten	18
Brandpunt: potpolder van Lillo ..	22
Natuur.agenda	24
Colofon	26
Reclame	27
Nacht van de vleermuis	28

Moeraswerspenorchis. Foto: Rafaël Delaet, Fauna Flora Fotoclub Schoten.

Wat vliegt daar?

Wouter Vanwesenbeeck

Het boek "**Veldgids Dagvlinders**" staat bekend als één van de beste vlindergidsen die momenteel verkrijgbaar zijn (uitgeverij KNNV, ledenprijs € 22,50).

De '**Easy** vlindergids' vormt een gebruiksvriendelijke kennismaking met deze fascinerende en mooie insecten (uitgeverij Elmar, ledenprijs € 18,00).

Voor wie vlinders en andere insecten in zijn tuin beter wil leren kennen, is het boek "**Vlinders de tuin**" een echte aanrader (uitgeverij KNNV, ledenprijs € 16,16).

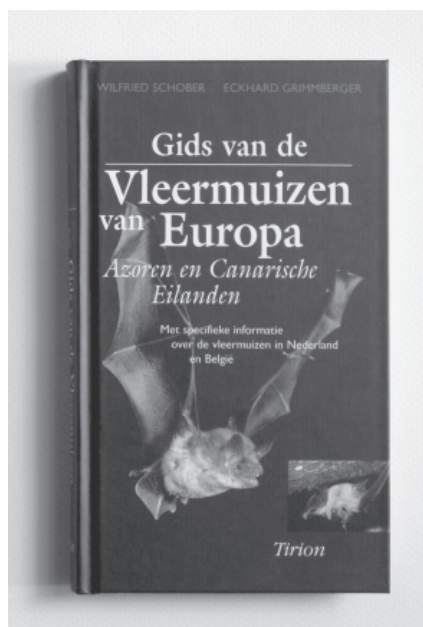

Polderke

Verder is nog steeds ons **Polderbier** te verkrijgen in de Natuur.winkel. Een flesje kost € 1,10, een bak Polder is verkrijgbaar aan € 24,50 (incl. leeggoed). Op zoek naar een origineel cadeau? Het Polderke bestaat ook in een geschenkverpakking, voor € 10,00 heb je een kartonnetje met 4 flesjes Polder + een glas.

De "**Gids van de Vleermuizen van Europa**" is een ideaal naslagwerk als je meer wil weten over de verschillende soorten vleermuizen en hun leefwijze. (uitgeverij Tirion, ledenprijs € 26,91).

Natuur.winkel

Steenstraat 25, 2180 Ekeren, tel. 03-541.58.25, e-mail: antwerpennoord@natuurpunt.be. Van maandag tot vrijdag open van 10 tot 17 u.

Zo oud als de straat: wegbermen

Tekst: Stefan Versweyveld

Foto's: Rafaël Delaedt, Fauna Flora Fotoclub Schoten

Juni is dé maand bij uitstek om te genieten van de kleurenpracht van

onze wegbermen. Klaprozen, margrietten,

koekoeksbloemen, boterbloemen... Samen

toveren ze onze wegbermen om in een

bloemenzee. De tijd dat bermen alleen aangepakt

werden met de gifspuit of met de klepelmaaier ligt echter nog niet ver achter ons. Het

bermbesluit uit 1984, dat bepaalt wat mag en niet mag op en rond de berm, zorgde voor een

ommekeer. Voor Natuurpunt Antwerpen Noord is het duidelijk: wij pleiten voor méér kleur in onze wegbermen!

Een bloemrijke wegberm is niet alleen mooi maar biedt ook kansen aan bedreigde dieren en planten.

De bonte berm

Wegbermen zijn – letterlijk – zo oud als de straat zelf. Ze ontstonden tezamen met de aanleg van de eerste wegen in onze streken. Naarmate er vanaf

De bosorchis komt voor in de Noord-Antwerpse wegbermen.

de Romeinse periode steeds meer en meer wegen aangelegd werden, nam ook het aantal en de oppervlakte wegberm toe. Anno 2007 wordt de oppervlakte aan wegbermen in Vlaanderen tussen 25.000 en 35.000 ha geschat! Dit is ongeveer het dubbele van de oppervlakte die Natuurpunt momenteel als natuurgebied beheert...

Gedurende eeuwen waren wegbermen niet meer dan een boord langsheen wegen, bruikbaar als je moest uitwijken of (later) om verkeersborden in te planten. Het is pas in de tweede helft van de twintigste eeuw dat bermen vanuit ecologisch oogpunt aan belang winnen. Mijlpaal is het beroemde boek 'De bonte berm' van professor Zonderwijk dat in 1958 in Nederland gepubliceerd werd. Dat de toegenomen belangstelling voor natuur in de wegbermen samenvalt met het moment waarop de natuur bij ons op een nooit geziene manier achteruit ging, zal je allicht niet verwonderen.

Maaien en afvoeren

Hoe krijgen planten en dieren een kans in onze wegbermen? Uiteraard komt in wegbermen de verkeersveiligheid op de eerste plaats. Als algemeen principe voor het natuurvriendelijk beheer van wegbermen geldt maaien en afvoeren. Hierdoor verandert de structuur van de vegetatie waardoor allerlei planten en bloemen meer kansen krijgen. Deze ecologisch beheerde bermen, met een grotere diversiteit aan bloeiende planten, trekken op hun beurt weer veel meer insecten en andere kleine dieren aan.

Smalle wegbermen kunnen vaak moeilijk anders dan gemaaid worden. Brede bermen bieden de mogelijkheid om een afwisseling tussen graslanden, ruigten en bosjes of struiken te creëren, waardoor een variatie aan habitats met bijhorende soorten ontstaat. Zo voelen vlinders zich prima thuis in een zonbeschenen hoekje, beschut door wat struikgewas uit de wind.

Biodiversiteit in jouw gemeente

Biodiversiteit staat onder druk, maar ook in ons verstedelijkt milieu kunnen we iets doen aan het behoud ervan. Verschillende Natuurpunt-afdelingen organiseren nu al her en der in Vlaanderen verschillende soortbeschermingsacties om lokale populaties van zeldzame of bedreigde dieren – ook buiten de natuurgebieden – een extra steuntje te geven.

Voor de uitbouw van dit project zijn er 14 modules weerhouden hoewel er in Vlaanderen tal van soortbeschermingsacties operationeel zijn.

Vanaf deze jaargang vind je in elk nummer van Natuur.ruimte een artikel over één van deze acties. Voor meer informatie over dit project kan je steeds terecht in het Natuur.huis te Ekeren, tel. 03-541.58.25 en op de nationale website van Natuurpunt: www.natuurpunt.be/biodiversiteit.

Onvermoede natuurrijkdom

Waarom zijn wegbermen bij ons zo belangrijk geworden voor de natuur? Dat hangt natuurlijk volledig samen met de aftakeling van ons landschap. Terwijl in de omgeving waardevolle natuur verdween en werd omgezet naar woon- en industriegebied of intensieve landbouw, bleef waardevolle natuur in de wegbermen gespaard.

De ecologische functie van wegbermen bij ons is driedelig. In de eerste plaats zijn sommige wegbermen echte kerngebieden. Ze vormen de laatste vluchtplaats voor bijzondere planten en dieren. Zo kan je bv. in enkele Brasschaatse wegbermen nog de gevlekte orchis, het hondsviooltje

en het klein tasjeskruid aantreffen. Stuk voor stuk planten die elders al verdwenen zijn.

Ook elders in de Noord-Antwerpse regio zijn wegbermen van groot belang voor de natuur. Uit een recente studie blijkt de grote verscheidenheid van de wegbermen in onze buurt. Ruim 350 plantensoorten werden aangetroffen, waaronder verscheidene kwetsbare en bedreigde soorten zoals knolboterbloem, kraailook, fijne kervel, bosorchis en bitterkruid.

Daarnaast vormen wegbermen ook interessante verbindingsgebieden of corridors voor natuur. Wegbermen verbinden vaak belangrijke natuurgebieden. Allerlei zoogdieren, sprinkhanen, vlinders, e.d. gebruiken deze verbindingsgebieden om van de ene plek naar de andere te gaan. Zelfs planten ‘migreren’ langsheen wegbermen!

Tenslotte zijn wegbermen ook ideale ‘stapstenen’ voor natuur. In een regio zoals de onze, waar natuur versnipperd is geraakt door een grote hoeveelheid bebouwing, vormen wegbermen een veilig ‘eiland’ waar planten en dieren (al dan niet tijdelijk) kunnen overleven.

En laten we natuurlijk de mens niet vergeten. Wegbermen vormen vaak aantrekkelijke, kleurige linten in een voorts grijs landschap!

Werk aan de berm!

De laatste 15 jaar zijn er belangrijke stappen voorwaarts gezet in een beter beheer en een betere bescherming van de natuur in onze wegbermen. Maar het werk is nog niet af. Verschillende gemeenten in onze regio – zoals Antwerpen, Schoten en Wuustwezel – bezitten een

goedgekeurd bermbeheerplan, andere gemeenten hebben het opgesteld maar nog niet goedgekeurd of hebben gekozen voor een algemeen bermbeheerplan.

Natuurpunt Antwerpen Noord pleit voor een nog betere afstemming van het wegbermbeheer in onze regio op de kwetsbare planten- en diersoorten die er voorkomen. Er is nog heel wat werk aan de berm!

Gezouten

Sinds de jaren zestig wordt in Europa strooizout gebruikt om weggeladheid te verhinderen. Dat strooizout belandt via verstuijing en uitspoeling massaal in de aangrenzende bermen. Ook in de Vlaamse wegbermen is het zoutgehalte hierdoor de laatste decennia sterk gestegen, met schade aan de bermvegetaties tot gevolg. Niet iedere soort kan immers tegen hogere zoutconcentraties. Merkwaardig genoeg leverde het zoutstrooien ook een ander fenomeen op: verschillende kustgebonden soorten ‘migreerden’ de laatste 20 jaar naar het binnenland via onze wegbermen! Typische zouttolerante, kustgebonden soorten die je bij ons tegenwoordig in de Noord-Antwerpse wegbermen kan aantreffen zijn Deens lepelblad, zeewegbree, hertschoornwegbree (zeer sterk uitgebreid), zeeaster en stomp kweldergras!

Steeds meer vleermuizen kiezen voor het Fort van Brasschaat

Stefan Versweyveld

Het millenniumjaar 2000 zullen we niet licht vergeten. Toen verkreeg

Natuurpunt Antwerpen Noord immers een officiële concessie van het ministerie van Defensie om het Fort van Brasschaat, onderdeel van het militair domein Klein en Groot

Schietveld, te beheren als vleermuizenreservaat. Na zes jaar hard werken, kunnen we spectaculaire resultaten voorleggen. Anno 2007 overwinteren meer dan 700 vleermuizen in het fortgebouw, een verdubbeling ten opzichte van een tiental jaar geleden. Inmiddels behoort het fort tot de top 3 van vleermuizenverblijven in Vlaanderen!

Moeizaam begin

Hoewel reeds lang bekend was dat de Antwerpse fortengordel een bijzondere aantrekkingskracht heeft op overwinterende vleermuizen, rijpte pas in het midden van de jaren '90 bij enkele vrijwillige medewerkers van Natuurpunt Antwerpen Noord het idee om ook iets rond het Fort van Brasschaat te ondernemen.

De eerste contacten met Defensie verliepen echter moeizaam. Hoe konden wij 'burgers' weten dat er

Gaten werden dichtgemetseld zodat de originele schietgaten nu als invliegopening functioneren. Foto: Rafaël Delaedt.

op 'verboden militair domein' vleermuizen overwinterden? Ontkennen dat wij ooit stiekem op het fort waren geweest, zat er niet meer in. Wij hadden aan de kampcommandant net een dossier toegezonden met een overzicht van de overwinterende vleermuizen en een voorstel van enkele beheermaatregelen...

Stilaan werd het water gelukkig minder diep. Het Fort van Brasschaat was inmiddels ook aangewezen als Europees Habitatrichtlijngebied voor overwinterende vleermuizen. Vleermuizenbescherming en militair gebruik bleken uiteindelijk niet onverenigbaar en in 2000 kreeg Natuurpunt een officiële concessie van Defensie om het Fort van Brasschaat te beheren als vleermuizenreservaat.

Vandalisme en verstoring

Van zodra de concessie een feit was, konden we aan de slag gaan in het Fort van Brasschaat om het gebouw nog interessanter te

Het Fort van Brasschaat is niet toegankelijk. De brug tot de hoofdingang is onderbroken. Foto: Rafaël Delaedt, Fauna Flora Fotoclub Schoten.

maken voor overwinterende vleermuizen. Fase één in het beheer was het terugdringen van vandalisme en verstoring. Ondanks het feit dat het Fort van Brasschaat een verboden militair gebied is, maakten vele groepen gebruik van het gebouw voor allerlei doeleinden.

Gevolg: niet alleen de slapende vleermuizen werden voortdurend verstoord. Het fortgebouw zelf pulde uit van allerlei afval en stort. De eerste jaren nadat het fort in beheer werd genomen, sleurden tientallen vrijwilligers van Natuurpunt vele tonnen afval uit het fort. Ook het vrij houden van de fortgracht – die voortdurend werd volgegooid met bommen en ander stevig materiaal – om de toegang tot het fort te vrijwaren verliep niet zonder problemen.

Inrichting voor vleermuizen

Na enkele jaren hard werken, lukten we er in om het vandalisme en de verstoring in het fort terug te

Een vrijwilliger plaatst holle bakstenen als rustplaats voor de vleermuizen. Foto: Dirk Swaenen.

dringen, zodat we konden starten met de volgende fase. Die bestond er vooral in om tocht te voorkomen en er voor te zorgen dat temperatuur en vochtigheid zo constant mogelijk blijven.

Met respect voor de cultuurhistorische waarde van het fortgebouw werden verschillende tochtgaten en scheuren in het gebouw opnieuw gedicht. Om het klimaat nog beter te regelen plaatsten we speciale deuren met invliegopeningen voor vleermuizen.

Een verzande watergang werd met veel hard labeur opnieuw uitgegraven en geschikt gemaakt voor overwinterende vleermuizen. Een andere watergang werd hersteld in zijn oorspronkelijke

De baardvleermuis is één van de soorten die het Fort als vast winterverblijf gebruikt. Foto: Fons Bongers.

staat. In de fortgedeelten met gladde wanden die ongeschikt waren voor overwintering, hingen we 'holle bakstenen' waartussen vleermuizen kunnen wegkruipen.

Het is slechts een greep uit de vele werkzaamheden die de vrijwilligers van Natuurpunt met veel enthousiasme hebben uitgevoerd en waarvoor een welgemeend dank-je-wel hier meer dan op zijn plaats is.

Van 320 naar 700

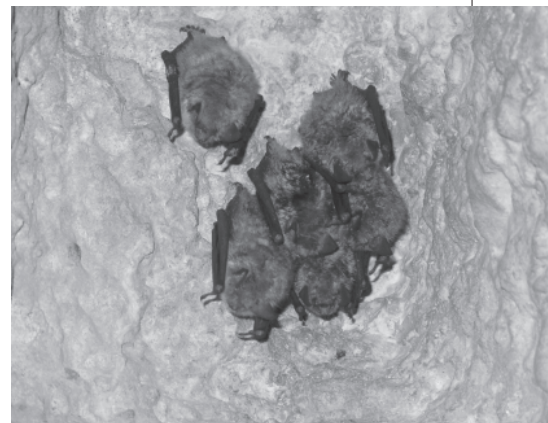
De resultaten van zes jaar inzet voor vleermuizen in het Fort van Brasschaat zijn dan ook navenant. Sinds de start van de tellingen van overwinterende vleermuizen in het fort steeg het aantal van 320 in 1996-1997 naar meer dan 700 in 2006-2007! Een resultaat waar Natuurpunt terecht trots op kan zijn.

De watervleermuis is met ruim 350 exemplaren nog steeds de algemeenste soort in het Fort van Brasschaat. Maar inmiddels overwinteren er ook meer dan 140 franjestaarten. Voor deze laatste soort is het Fort van Brasschaat trouwens het tweede belangrijkste winterverblijf in Vlaanderen.

Daarnaast tellen we jaarlijks ook tientallen baardvleermuizen, grootoorvleermuizen en dwergvleermuizen in het fort. Af en toe komen ook de ingekorven vleermuis en de meervleermuis overwinteren in het Fort van Brasschaat. Het zijn twee zeer zeldzame soorten in heel Europa.

En de toekomst?

De overwinterende vleermuizen in het Fort van Brasschaat worden jaarlijks opgevolgd door Natuurpunt. Dat gebeurt aan de hand van twee wintertellingen.

De op Europese schaal zeer zeldzame ingekorven vleermuis wordt af en toe in het Fort van Brasschaat waargenomen. Foto: Dirk Swaenen.

Een tijdrovend en niet eenvoudig karwei dat door een groep enthousiaste 'vleermuizentellers' van Natuurpunt wordt uitgevoerd. Op die manier kunnen we maximaal inspelen op eventuele veranderingen in het aantal overwinterende vleermuizen en in mogelijke problemen die optreden.

Eén zaak is zeker: het Fort van Brasschaat is als 'winterhotel' nog zeker niet volgeboekt... Op naar 1.000 overwinterende vleermuizen in het fort!

Defensie verdedigt ook natuur

De prachtige resultaten in het Fort van Brasschaat zijn alleen maar mogelijk dankzij de goede samenwerking met het ministerie van Defensie. Niet toevallig is een belangrijke oppervlakte van de militaire domeinen in Vlaanderen aangewezen als Europees Habitatrictlijngebied. Hiermee toont Defensie dat natuurbehoud en militair gebruik perfect kunnen samengaan. Ook op het Groot en Klein Schietveld, en in het Fort van Brasschaat in het bijzonder, verdedigt Defensie natuur en vleermuizen.

Natuurpunt zoekt jou! (m/v)

Tekst: Koen Vanagtmael

Foto's: Rafaël Delaedt

Voor Natuurpunt zijn de vrijwillige medewerkers

levensnoodzakelijk, het is onmogelijk alle werk door professionelen te laten uitvoeren, dit zou in eerste instantie onbetaalbaar zijn maar ook schiet de vereniging zo haar doel voorbij! Natuurpunt is ontstaan en bestaat door de vrijwilliger!

Eén van de vooroordelen rond vrijwilligers moeten we hier toch even recht zetten:

vrijwilligerswerk bij Natuurpunt houdt niet enkel het harde werk op het terrein in, maar omvat ook een heel gamma 'andere' mogelijkheden. Zo zijn wij op zoek naar mensen die willen instaan voor het secretariaatswerk, het op punt stellen van ons fotoarchief, het ontwikkelen van ons tijdschrift Natuur.ruimte en zelfs het koken van een pot soep voor winterse werkdagen is één van de vele mogelijkheden. Je kan je ook gewoon aansluiten bij de kernafdeling van jouw gemeente! Zelfs 'kennis' van de natuur hoeft niet.... Een dosis 'enthousiasme'

is dé beste voeding voor een goede start!

Zomerse werkdagen

Op dit ogenblik komen de zomerse werkdagen in het zicht. Het hooiseizoen is een zeer drukke periode en vele handen zijn dan welkom. Door de jaren heen heeft Natuurpunt geïnvesteerd in meer machines zodat het werk lichter wordt. Echter... in sommige gebieden zijn de hooivelden ontoegankelijk voor machines of is de bodemgesteldheid te slecht om met machines te kunnen maaien. Op deze percelen blijven vrijwilligers de hooilanden manueel aanpakken met gritsels, hooiricken en draagberries.

Het groot orchideeënveld in de Oude Landen is zo een perceel. Dit hooiland wordt al 30 jaar lang gehooïd door vrijwilligers. En met prachtige resultaten: minstens 7 orchideeënsorten groeien er. Je raadt het al: ieder jaar hebben we vele helpende handen nodig om het werk te verlichten. Iedereen is van harte welkom op zaterdag 7 juli. Na het zwoegen en zweten kan je genieten van een lekkere barbecue voor alle helpers! We komen samen om 9.30 u aan de

materiaalloods van Natuurpunt op het einde van de Donkweg (vlakbij ingang Oude Landen aan de Lindelei) in Ekeren. Kom je later, geen probleem! Dan wijzen pijlen je naar de plek waar we aan de slag zijn.

Ja, ik wil me vrijwillig inzetten voor meer natuur!

Meer info op de natuurwebsite www.antwerpennoord.be of neem gewoon contact op met het Natuur.huis van Natuurpunt Antwerpen Noord op het nummer 03-541.58.25 of mail naar koen.vanagtmael@natuurpunt.be.

Je kan natuurlijk ook even langskomen op werkdagen tijdens de kantooruren. Steenstraat 25, 2180 Ekeren, tel. 03-541.58.25.

Help mee op de zomerse werkdagen in onze natuurgebieden

Deze zomer kan je meehelpen met het beheer in verschillende van onze natuurgebieden. Alle werkdagen starten om 9.30 u en duren tot 17 u. Je hoeft geen volledige dag te komen. Ook voor een halve dag of slechts maar een uurtje ben je welkom. Als je later komt, is de juiste werkplaats aangeduid met pijlen.

Kom je een hele werkdag vergeet dan zeker je lunchpakket niet. Wij zorgen alleszins voor voldoende drank en beheermateriaal.

Je kan helpen in de volgende natuurgebieden:

Oude Landen in Ekeren-Luchtbal: op zaterdagen 23 juni, 7 juli en 21 juli, 4 en 18 augustus, 1 en 15 september worden de wandelpaden en graslanden gehooïd. Het maaïen gebeurt een paar dagen voordien zodat het hooi

(als het weer het toelaat) voldoende gedroogd is. Op zaterdag 7 juli wordt het hooifeest gevolgd door een fantastische barbecue. Een ideaal moment om met een gevuld bord en een stevig Polderke na te praten over het uitgevoerde werk. Trefpunt telkens aan de materiaalloods op het einde van de Donkweg in Ekeren (doodlopende weg op het einde van de Lindelei naast de ingang van het natuurgebied).

't Asbroek in Schoten: op zaterdag 16 juni is er een familiewerkdag. Meer info op p. 18.

De Inslag in Brasschaat: op zaterdagen 30 juni en 29 september werken we in dit gebied van het Agentschap voor Natuur en Bos. Op het programma staat maaïen en plaggen. Trefpunt aan de Kerkedreef ter hoogte van de ingang van de kinderboerderij.

Schans van Smoutakker in Stabroek: op zaterdag 22 september worden de exoten (Amerikaanse vogelkers en Japanse duizendknoop) en bramen aangepakt zodat de streekeigen planten opnieuw kansen krijgen. Trefpunt aan de ingang van de Schans aan het Hoogeind.

Het Wijtschot in Schoten: op zaterdag 29 september is er een familiewerkdag. Op het programma staat het ruimen en open houden van de centrale waterplas. Trefpunt aan de parking Vier Notelaars, Wijtschotbaan.

Het Rood in Kapellen: op zaterdag 29 september start het najaarbeheer in het gemeentelijk natuurgebied Het Rood. Op het programma staat verwijdering van Amerikaanse vogelkers. Trefpunt aan de ingang ter hoogte van de centrale dreef, Streepstraat.

Zwartkopmeeuwen op zoek naar nieuwe broedplaats

Kathleen Quick en Peter Symens

Wie ooit een zwartkopmeeuw heeft gehoord, zal dit niet snel vergeten.

Deze kleine meeuwen met hun zwarte kopkap 'miauwen' immers net als katten. Dit is meteen ook een goed kenmerk om ze te onderscheiden van de kokmeeuw, een soort die er een beetje op lijkt.

Beschermde vogels in een haven

Zwartkopmeeuwen staan vermeld op de bijlage I van de Europese Vogelrichtlijn. Dit betekent dat elke Europese lidstaat de nodige

instandhoudingsmaatregelen moet nemen om de gunstige staat van instandhouding van deze soort te verzekeren. Sinds een aantal jaren broeden er in het Antwerpse havengebied grote aantallen zwartkopmeeuwen. De

De loswallen aan de Zandvlietsluis zijn begroeid met ruige verstoringsvegetaties. Het terrein is zeer vochtig en moeilijk bereikbaar voor roofdieren. Dat maakt het zeer interessant voor zwartkopmeeuwen. Foto: Johan Vandewalle.

Zwartkopmeeuwen zijn koloniebroeders die ondermeer gebruik maken van opgespoten terreinen. Foto: Gie Goris.

huidige broedkolonie op de loswallen aan de Zandvlietsluis is momenteel zelfs de grootste kolonie in West-Europa. Die loswallen zijn aangelegd om baggerspecie tijdelijk te bergen zodat het kan uitdrogen. Na een aantal jaren moeten ze terug leeggemaakt worden om nieuwe specie te bergen. In het kader van het project 'de Antwerpse haven natuurlijker' was dit meer dan voldoende reden om een 'plan zwartkopmeeuw' op te starten.

Problemen?

Zwartkopmeeuwen broeden van nature in hoogdynamische milieus zoals zandbanken en platen in estuaria. Door een gebrek aan natuurlijke broedgebieden worden deze meeuwen verplicht om genoeg te nemen met daarop lijkende kunstmatige milieus zoals grootschalige opspuitingen in havengebieden. Echter, deze opspuitingen zijn uiteraard niet gecreëerd als broedplaats voor vogels, maar wel voor haven- en industriële ontwikkelingen, en zijn dus bij voorbaat maar tijdelijk

De zwartkopmeeuw

De zwartkopmeeuw (*Larus melanocephalus*) is nauwelijks groter dan een kokmeeuw en heeft in de zomer eveneens een donkere, gitzwarte kop. Het zwarte gedeelte loopt bij de zwartkopmeeuw overigens verder door in de nek dan de bruine kopkap van een kokmeeuw. In de vlucht is de volwassen zwartkopmeeuw te onderscheiden van een kokmeeuw door zijn volledig witte vleugels zonder enig zwart op de vleugelpunten. Zijn lichaam is wit en hij heeft een witte oogring. Zijn snavel en poten zijn felrood. Deze meeuwensoort werd pas sinds de jaren '60 in ons land regelmatig gezien. Sindsdien is hij aan een steile opmars bezig. Tijdens de tellingen voor de broedvogelatlas kwam de soort op 16 verschillende locaties in Vlaanderen tot broeden. Veruit de hoogste aantallen werden genoteerd in het Antwerpse en Zeebrugse havengebied. Vooral de kolonie aan de Zandvlietsluis in Antwerpen nam in 2002 enorme proporties aan en telde minstens 1100 paren. De haven van Antwerpen herbergde toen de grootste kolonie zwartkopmeeuwen van heel Noordwest-Europa. En dat wensen wij zo te houden...

Zwartkopmeeuw in vlucht. Foto: Gie Goris.

van aard. Zo is ook de huidige broedplaats aan de loswallen op termijn gedoemd om te verdwijnen...

Zoektocht naar een oplossing

Dankzij de goede samenwerking tussen het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen en Natuurpunt Antwerpen Noord, werd op deze toekomstige ontwikkelingen geanticipeerd. Er werd gezocht naar locaties in de buurt, die in aanmerking komen om ingericht te worden als permanente meeuwen-broedplaats. Een geschikte locatie werd gevonden in de lus in de A12 ter hoogte van de R2 (naar de Tijsmanstunnel). Het Havenbedrijf schakelde daarna een studiebureau in om na te gaan of dit gebied effectief ecologisch ingericht kan worden om als broedgebied te kunnen functioneren. Zwartkopmeeuwen

stellen immers heel wat specifieke eisen aan hun broedhabitat inzake waterhuishouding, buffering tegen predatoren,

Stand van zaken

Er werden tijdens het hele proces verschillende overlegmomenten ingepland met zwartkopmeeuw-specialisten zoals Renaud Flamant om voldoende rekenschap te geven aan alle ecologische vereisten van deze bijzondere broedvogel, om uiteindelijk te komen tot de meest geschikte inrichtingsplannen. Vervolgens werden de nodige aanvragen ingediend tot het verkrijgen van alle machtigingen en vergunningen. Van zodra de nodige vergunningen in orde zijn, zullen de werken worden gestart. Als alles goed gaat, zou de broedplaats in 2008 functioneel moeten zijn.

Zwartkopmeeuwen broeden in kolonies dicht bij elkaar, zodat de bescherming van nesten tegen roofdieren veel efficiënter is. Foto: Gie Goris.

Decathlon overhandigt eerste cheque voor Bospolder

Op 23 februari overhandigde Anders Megroedt van Decathlon Antwerpen in het prachtige kader van de Bospolder een eerste cheque van ruim 3.000 euro aan Natuurpunt. Sinds mei 2006 heeft Decathlon Benelux besloten om zich extra te engageren voor het milieu. Er wordt intensief gerecycleerd (plastic, karton, papier). Bovendien biedt elke winkel sindsdien een reeks alternatieve, herbruikbare draagtassen aan om de aankopen te vergemakkelijken. Door te kiezen voor een herbruikbare draagtas kiest men ervoor om het

milieu te beschermen. Plastic zakken worden dan ook niet meer aangeboden aan de kassa. Decathlon Antwerpen heeft in 2006 een totaal van 30.693 zakken verkocht. Per verkochte zak wordt 10 cent geschonken aan een goed doel dat zich inzet voor het milieu. De winkel van Antwerpen heeft samen met Natuurpunt gekozen om deze giften te schenken aan de Bospolder in Ekeren. Dankzij deze financiële bijdrage kunnen wij het gebied nog aantrekkelijker maken!

Spectaculaire resultaten nachtvlinderonderzoek in Het Wijtschot

De voorbije twee jaar werd de nachtvlinderfauna in Het Wijtschot in Schoten grondig geïnventariseerd door Adriaan Peeters. Ondanks de geringe oppervlakte van het natuurgebied (6,5 ha) leverde dit spectaculaire resultaten op! In totaal werden zo'n 230 soorten nachtvlinders waargenomen. Een mooie uitschieter is de vondst van *Elachista gangabella*. Dit is de eerste

waarneming van deze nachtvlindersoort voor de provincie Antwerpen, die verder alleen maar bekend is van de provincie Namen! Daarnaast werd nog één onbekende soort uit het geslacht *Aethes* aangetroffen. We zijn vrij zeker dat het een nieuwe soort voor België betreft, maar gespecialiseerd onderzoek zal uitsluitsel geven.

Logo Natuurpunt op gevel Natuur.huis

Wie in Ekeren het Natuur.huis van Natuurpunt Antwerpen Noord passeert, kan er niet meer

naast het nieuwe Natuurpunt-logo kijken dat op onze gevel schittert. Vijf jaar na aankoop en vele inrichtings- en herstelwerken later, kan je nu ook aan onze voorgevel merken dat het Natuur.huis dé ontmoetingsplek is voor iedereen die begaan is met het behoud van de natuur in onze regio. Met veel dank aan Guy Leys voor het schitterende schilderwerk!

Bouwvergunning vogelkijkhut Groot Buitenschoor goedgekeurd

De aanvraag van Natuurpunt voor een bouwvergunning voor het plaatsen van een vogelkijkhut aan het Groot Buitenschoor in Zandvliet werd recent door de Vlaamse overheid goedgekeurd. Inmiddels zijn we gestart met de planning van de bouw van de vogelkijkhut, die tevens toegankelijk zal zijn voor rolstoelgebruikers. Als alles volgens planning verloopt, zal dit najaar de vogelkijkhut aan het Groot Buitenschoor door de sociale werkplaats van Natuurpunt geplaatst worden. Wordt zeker vervolgd!

BEVER doet het weer!

Vorig jaar sponsorde deze buitensportzaak al een box met soepkommen. Dit jaar gaat BEVER verder met Natuurpunt in zee en geeft de vereniging terug een box cadeau. Deze keer is de box gevuld met herbruikbare drinkbeker, borden en het nodige bestek.

Op activiteiten zal deze box dan ook nuttig gebruikt worden, hij is standaard ter beschikking van elke kern of werkgroep... met dank aan BEVER zwerfsport!

Roerdomp roept in de Bospolder!

Momenteel zijn de natuurinrichtingswerken in de Bospolder ongeveer vijf jaar achter de rug. Tijdens deze periode vonden vele zeldzame broedvogels hun weg naar de Bospolder. Na vier jaar met overwinterende roerdompen troffen de vrijwillige medewerkers van Natuurpunt dit jaar een roepend mannetje aan. Het is ondertussen meer dan 15 jaar geleden dat je bij ons in de lente de karakteristieke roep van de roerdomp kon horen! Hopelijk komt de roerdomp in de Bospolder tot broeden, een mooiere bekroning van vijf jaar natuurinrichting is nauwelijks denkbaar!

Huismus is stadsvogel van het jaar

Het Antwerps stadsbestuur koos, in uitvoering van het nieuwe bestuursakkoord, de huismus, ook wel 'stadsmus' genaamd, als de soort van het jaar. Hiermee wil het stadsbestuur de overlevingskansen van dit typische stadsvogeltje aanzienlijk verhogen. De huismuspopulatie gaat immers al sinds jaren achteruit door gebrek aan o.a. nestgelegenheden en

voedselbronnen. De stad wil al deze factoren verbeteren door middel van een aantal gerichte acties. Voor het slagen van de actie vroeg de Stad Antwerpen ook de steun van Natuurpunt Antwerpen Noord. Uiteraard willen we de huismus graag helpen in Antwerpen. Wie geïnteresseerd is om hieraan mee te werken, geeft een seintje aan het Natuur.huis.

De Kuifeend en Binnenweilanden klaar voor vogels

Eindelijk is het zover! Na enkele hobbels in de weg werden op 9 februari 2007 de inrichtingswerken in De Kuifeend en de Binnenweilanden voltooid. In de tweede helft van februari werd de bouw van twee vogelkijkhutten afgerond. Het gebied ligt er momenteel nog wat kaal bij. Bij werken van een dergelijke omvang valt dit immers niet uit te sluiten. Maar dat beeld is reeds snel aan het veranderen.

De verwachtingen voor de volgende maanden zijn dan ook bijzonder hoog gespannen! In het volgende nummer van Natuur.ruimte krijg je een uitgebreid artikel over de inrichtingswerken, uitgevoerd door het Antwerps Havenbedrijf en de NMBS. Meteen word je dan uitgenodigd voor een exclusieve natuur.happening in het natuurgebied.

Rietzanger uit Lillo gevonden in Senegal

Op 16 april 2007 kreeg Gie Goris een prachtige terugmelding van een door hem geringde rietzanger op het Galgeschoor in Lillo op 24 augustus 2005. Dit vogeltje werd op 2 februari 2007 gecontroleerd in het Parc National Du Djoudj in Senegal. Onze rietzanger zat op dat moment in vogelvlucht 4.489 km van de ringplaats op het Galgeschoor! Meer info kan je vinden op de website van de schorrenwerkgroep van Natuurpunt Antwerpen Noord, waar ook het volledige artikel van Birdlife te lezen staat. Een wereldkaartje laat je de exacte locatie van de vogel en de ringplaats zien.

Rietzanger. Foto: Walter Van Ginhoven, Fauna Flora Fotoclub Schoten.

40% ledengroei in Wuustwezel!

In het vorige nummer van Natuur.ruimte kon je reeds lezen dat Natuurpunt Antwerpen Noord in 2006 een netto-ledengroei kende van meer dan 9%. Daardoor klom het ledenaantal van Natuurpunt Antwerpen Noord naar een recordhoogte van 3.662 leden-gezinnen. Uitschieter is zonder twijfel Wuustwezel, waar we in één jaar tijd van 102 naar 140 leden-gezinnen stegen, ofwel een ledengroei van bijna 40%. Proficiat aan alle medewerkers in Wuustwezel en welkom aan alle nieuwe leden!

Info

Voor meer informatie over de onderwerpen in deze rubriek kan je steeds contact opnemen met het Natuur.huis, Steenstraat 25, 2180 Ekeren, tel. 03-541.58.25, e-mail: antwerpennoord@natuurpunt.be of op de Natuur.website: www.antwerpennoord.be.

Tekst: Mart Pauwels

Tekeningen: Pascale Vantieghem

Dartelende zo

Is de lente in het land dan zweven er zwaluwen in de lucht, dan krijgen we bloemen in de tuin en in de natuurgebieden en beginnen er vlinders rond te fladderen.

Vlinders zijn toverbeestjes

Vlinders behoren tot de groep van insecten die een volledige gedaanteverwisseling ondergaan. De vier stadia zijn: ei, rups, pop en vlinder.

Citroentjes

Eén van de eerste vlindersoorten die je al vroeg in het voorjaar kan waarnemen, is de citroenvlinder. Hij overwintert niet als rups of pop, maar wel als volwassen vlinder. Door zijn bladachtige uiterlijk vindt hij in de winter gemakkelijk bescherming in hulst, klimop of andere struiken. Daarom zie je hem reeds bij de eerste lentewarmte en soms zelfs op zonnige winterdagen.

Waardplanten

De citroenvlinder kom je vooral tegen aan de rand van het bos, maar ook in tuinen en parken. Hij houdt wel van wat vuilboom of sporek hout in de buurt. Dit is namelijk de waardplant van de citroenvlinder. Een waardplant is de plant waarop de eitjes worden gelegd. De rups heeft deze plant nodig. Ze smult er zich dik aan, tot ze gaat verpoppen. Elke vlindersoort heeft één of meerdere waardplanten. Zo vind je het

oranjetipje vaak op pinksterbloemen. De kleine vos, het landkaartje en de dagpauwoog verkiezen dan weer brandnetels.

Poppen

Als de rups groot genoeg is, 'verpopt' ze. De rups wordt een pop, soms beschermd door een harde cocon. Deze kan niet meer bewegen en hoeft niet meer te eten. Stilletjes aan is die verpopte rups een vlinder aan het worden.

Gedaanteverwisseling

Uiteindelijk komt de volgroeide vlinder tevoorschijn. Hij pompt zijn vleugels op, laat ze drogen in de zon en vliegt de wijde wereld in. Deze gedaanteverwisseling gaat bij sommige vlindersoorten heel snel. Andere soorten doen er heel wat langer over. De eitjes worden gelegd, de rups of de pop overwintert. De vlinders komen pas een jaar later tevoorschijn. In de winter is het trouwens veel te koud voor vlinders om nog rond te dartelen.

merjuweeltjes

Kleuren

Vlinders vallen op door hun schitterende kleuren. Het zijn de vleugels die zo mooi gekleurd zijn. Ze zijn bedekt met hele kleine gekleurde schubjes. Dit is meteen ook de reden dat je vlinders niet mag vastnemen. Als je dat doet, komen de schubjes los en verdwijnt de mooie kleur.

En maar snoepen

Vlinders komen op bloemen af om te snoepen van de

zoete nectar. Die vinden ze binnenin de bloemen. Onder aan zijn kop komt zijn tong tevoorschijn: het is een opgerold buisje dat ook wel 'roltong' wordt genoemd. Om te eten rolt de vlinder deze tong helemaal uit en steekt ze in de bloem. Vlinders zijn echte snoepers!

Zo, trek er nu maar op uit en bekijk ze goed, die dartelende vlinders!

De trage weg, de rode loper van de wandelaar

Tekst: Kris Beerlandt

Foto's: Rafaël Delaedt, Fauna Flora Fotoclub Schoten

*Het landschap had ons opgenomen,
de dag heeft helder ons behoord;
De open hemel, 't gras, de bomen, een levend
water en volkomen
de vreugd van woord en wederwoord.
Het landschap staat in mij geschreven
Gras, water, bloemen, ieder ding, ook wij in
aandacht weggegeven,
En over al dat bezige leven, het licht in hoge
koepeling. (I.G.)*

Dit gedicht schreef Ida Gerhardt begin vorige eeuw. Het gedicht gaat over een ongerept landschap en de mens die er graag in vertoeft. Tijdens wandelingen, alleen of in gezelschap, komen mijmeringen als vanzelf in ons op. Dromerige wensen, gedachten en verhalen worden uitgewisseld op de cadans van onze stappen. Mensen trekken er graag op uit in de vrije natuur. Zij zoeken gebieden en wegen op waar je op een rustige en veilige manier van

punt A naar B kan wandelen. De meer gedreven wandelaar onderneemt dagenlange tochten langs de grote routepaden. Dit is een landelijk netwerk van wandelpaden uitgeschreven door vrijwilligers. Zij ontdekken op deze manier schitterende landschappen in Vlaanderen, Nederland en verder door in Europa.

vzw Trage Wegen

Op 15 juni 2002 werd de vzw Trage Wegen opgericht. Deze vereniging wil ijveren voor het behoud of het in ere stellen van landwegels of buurtwegen die vroeger in Vlaanderen veelvuldig gebruikt werden. Trage wegen, zeg je? Staan we op het netwerk van onze autowegen dan niet al te vaak stil of schuifelen we traag verder in menige file? Gelukkig! De geldende regel is dat op een trage weg geen gemotoriseerd vervoer komt. Een jaagpad, een verlaten spoorwegbedding, een bospad, ze komen allemaal in aanmerking om opgenomen te worden in het trage wegen net. Vele van deze wegen zijn met een

nieuwe verkaveling of met de aanleg van een industrieterrein verdwenen of bedreigd. Om de teloorgang van deze wegeltjes te stoppen, hebben verschillende verenigingen de vzw Trage Wegen in het leven geroepen. Natuurpunt, Bond Beter Leefmilieu, Grote Routepaden, de voetgangersbeweging en nog anderen deden van bij aanvang mee. Zo ontstond er een groot

Dag van de trage weg

Op 27 en 28 oktober 2007 is het Dag van de trage weg in Vlaanderen. Buurtbewoners, verenigingen en plaatselijke besturen slaan de handen in elkaar om trage wegen open te stellen. Nog nooit is het draagvlak zo groot geweest om deze wegen te gebruiken voor duurzame mobiliteit, recreatie, natuurbehoud of erfgoedversterking. Onze minister van mobiliteit noemt de trage weg terecht: de rode loper van de wandelaar. In het septembernummer hoor je meer over de activiteiten in onze regio.

Trage wegen in Schoten

In Schoten is onlangs op initiatief van Natuurpunt een hele werking rond trage wegen opgestart. Natuurpunt werkt er samen met de gemeentelijke diensten en andere partners zoals de heemkundige kring Scot, de gemeentelijke commissie voor ruimtelijke ordening en de wandelclub. Een tijdje geleden werd gestart met het inventariseren van de wegen die in aanmerking komen. In Schoten werden ter hoogte van de natuurgebieden Peerdsbos en het kanaal Schoten-Turnhout-Dessel trage wegen in kaart gebracht. Van al deze wegen werd een fiche opgesteld met informatie over de ligging, het landschap, de toegankelijkheid, de toestand en de breedte van de weg. Ook in de wijk Bloemendaal werden de reeds bestaande brandwegen geïnterpreteerd. Via de gemeentelijke publicaties werd het voorstel aan de Schotenaren meegedeeld. Er werd ook een oproep gedaan om suggesties inzake trage wegen door te geven aan de milieudienst. De volgende stap is dat er een bewegwijzering gebeurt en dat knelpunten zoals ontbrekende stukken aangepakt worden.

draagvlak in Vlaanderen. De vereniging stelt als doel een sterke gesprekspartner te worden van de Vlaamse overheid en de gemeentebesturen. Want er is werk aan de winkel; inventariseren van de bestaande paden, een beter beheer van de paden en bescherming van de nog bestaande trage wegen. In de korte geschiedenis van de vzw is zij daarin flink opgeschoten en zien we de interesse van de Vlaamse overheid groeien. Niet alleen interesse groeit maar er

werden ook financiële middelen vrijgemaakt. Ook jeugdbewegingen zoals VVKSM scouting slaan een alarmkreet. Zij zeggen dat scouting letterlijk verkenning betekent. Zij stellen; 'Wij dolen graag rond, op tocht gaan is voor ons een belangrijke activiteit, zo komen we meestal iets boeiends op het spoor. We willen dat ook morgen nog kunnen doen.' Op een veilige manier en in groepsverband gaan jongeren op tocht en leggen op die manier de grondslag voor een natuurbewuste levenshouding in hun latere leven.

Collectief geheugen

Trage wegen hebben een cultuurhistorische waarde. Bijna alle trage wegen zijn van oorsprong een historische verbinding. Sommige van deze wegen vinden hun oorsprong al in de Romeinse tijd. Maar ook dichterbij de tijd waren deze wegen functioneel. Denk maar aan de jaagpaden langs de kanalen, die nog niet eens zo lang geleden gebruikt werden om vrachtboten verder te trekken. Het harde labeur van toen, door onze voorouders verricht, zorgt ervoor dat de moderne mens kan genieten van de rust om langs water, weiden en struikgewas te stappen. Je kan stellen dat wanneer trage wegen geheel verdwijnen, ook een deel van ons 'collectief geheugen' verloren gaat. Trage wegen zijn in Vlaanderen voor natuurontwikkeling ook van belang. De natuurgebieden in het Vlaamse land zijn vaak klein en versnipperd. Deze trage wegen maken een verbinding tussen natuurgebieden onderling. Tal van planten en dieren verspreiden zich langs deze corridors in een veel groter gebied. Holle wegen zijn een goed voorbeeld, ook een

verlaten spoorwegbedding is een interessant voorbeeld. Deze plaatsen zijn vaak een toevluchtsoord voor planten en dieren die specifieke eisen stellen aan bodem, voedsel en lichtinval. Zeer belangrijk bij het opstellen van een net van trage wegen is dat het veilige wegen zijn. Buurtwegen zijn dikwijls de veiligste weg voor de verplaatsing van schoolgaande kinderen. Trage wegen maken een verbinding tussen woonkernen en het centrum van de gemeente. Zelfs in grootsteden kan men een netwerk van buurtwegen in ere herstellen. Zo wandelde ik laatst langs een kanaal van een Londense buitenwijk naar de zoo van Londen, gelegen in het centrum, met kinderwagens. Ik stak slechts enkele malen een grote laan over. Voor het overige deel waande ik mij op het Engelse platteland; vogelgeluiden, muurbloemen kortom een zuurstofrijke omgeving in een grootstad. Dichterbij huis gebeurt er ook heel wat. In Vlaanderen zijn een 25-tal gemeenten actief bezig met het inventariseren en opstellen van een netwerk van trage wegen. In onze regio wordt door Natuurpunt in Schoten samen met de gemeentelijke diensten aan de inventarisatie gewerkt.

Bloemrijke graslanden in de Oude Landen

Rietorchis. Foto: Stefan Versweyveld.

Kapelse fietstocht in 't groen

Fietsend verborgen plekjes ontdekken die een enorme ecologische waarden hebben, dat kan in Kapellen. Op **zondag 24 juni** begeleiden medewerkers van Natuurpunt Kapellen je al fietsend door het groene Kapellen. Op een tiental plaatsen wordt even halt gehouden om de groene aandachtspunten te belichten. Onderweg stoppen we ergens in een drankgelegenheid voor het noodzakelijke natje tussendoor. Trefpunt om 13.30 u aan het Kerkplein te Kapellen.

Foto: Stefan Versweyveld.

De Oude Landen moeten we je niet meer voorstellen. Sinds 1974 beheert Natuurpunt de Oude Landen en sindsdien is het terrein uitgegroeid tot één van de mooiste en bekendste stedelijke natuurgebieden in Vlaanderen. Op zaterdag 9 juni en 11 augustus nemen we je graag mee voor een wandeling die in het teken staat van de vele zeldzame planten- en diersoorten die je in de Oude Landen kan terugvinden. Een

aanrader als je meer te weten wilt komen over grote ratelaar, koekoeksbloem, addertong en natuurlijk onze wilde orchideeën waarvoor de Oude Landen tot ver buiten Vlaanderen bekend is. Afspraak op **zaterdagen 9 juni en 11 augustus**. Trefpunt telkens om 14.30 u op de parking van kasteel Veltwijck, Veltwijcklaan 27 in Ekeren. Einde voorzien om 17 u, bij regenachtig weer zijn laarzen aangeraden.

Familiewerkdagen in 't Asbroek en het Wijtschot

Slanke sleutelbloem, witte rapunzel, bosviooltje, groot heksenkruid, ... Het zijn slechts enkele van de ruim 200 plantensoorten die zich in 't Asbroek in Schoten thuis voelen. Toch is alles (nog) niet rooskleurig in 't Asbroek. Een deel van het natuurgebied wordt bedreigd door uitheemse struiken, zoals Amerikaanse vogelkers en rododendron, en door opslag van bramen. Een gericht beheer is noodzakelijk om de bijzondere planten en dieren van 't Asbroek voor de toekomst te behouden. Op **zaterdag 16 juni** gaan we opnieuw aan de slag. Heb jij ook zin om een

uurtje, een halve dag of een hele dag de handen uit de mouwen te steken voor de natuur? Dat kan! Iedereen is van harte welkom vanaf 9.30 u in 't Asbroek, Asbroeklaan 2/n, Schoten.

Op **zaterdag 29 september** doen we dat nog eens over in Het Wijtschot. Hier worden geen exoten aangepakt maar gaan we de oprukkende vegetatie aan de waterplas inperken. Ook hier gaat het om een familiewerkdag met gevarieerd werk voor jong en oud. Trefpunt vanaf 9.30 u aan de parking Vier Notelaars, Wijtschotbaan in Schoten.

Met Natuurpunt het bos in...

Meer dan 10 jaar geleden werd het beheer van het gemeentelijk natuurgebied Het Rood in Kapellen aan Natuurpunt toevertrouwd. Sindsdien hebben vrijwillige en professionele medewerkers van Natuurpunt heel wat werk verzet in dit bosgebied. En de resultaten mogen gezien worden. De verlaten graslanden, die vroeger uit brandnetels en distels bestonden, herbergen nu vele bloemen en dieren, dankzij het

werk van onze grazende Gallowayrunderen. In het bos maakt de dominante Amerikaanse vogelkers langzaam plaats voor wilde lijsterbes, zomereik en sporkehout. We nemen je graag mee tijdens twee boeiende wandelingen doorheen Het Rood. Afspraak op **zaterdagen 23 juni en 25 augustus**. Trefpunt telkens om 14.30 u op de hoek Biartlei/Streepstraat. Het einde van de wandelingen is voorzien rond 17 u.

Vergeet je lidkaart niet!

Als lid van Natuurpunt word je extra verwend. Niet-leden van onze vereniging betalen € 1,00 per persoon voor deelname aan de natuurwandelingen in één van onze natuurgebieden. Niet voor jou, want Natuurpunt-leden mogen gratis deelnemen aan al onze activiteiten (tenzij anders vermeld). Je hoeft alleen je lidkaart van Natuurpunt mee te brengen!

Niet zwammen: paddenstoelencursus

Dit najaar organiseert Natuurpunt Antwerpen Noord een cursus paddenstoelen voor beginners. Ideaal voor iedereen die op een eenvoudige manier meer te weten wil komen over deze merkwaardige maar fascinerende groep organismen. De theorielessen gaan door op **maandag 24 september en maandag 1 oktober**. De daar verkregen kennis wordt in praktijk gebracht tijdens 2 terreinbezoeken in onze regio op **zondag 14 oktober en zondag 28 oktober**. De cursus wordt gegeven door Wim Veraghtert, paddenstoelenexpert van Natuurpunt Educatie. De theorielessen vinden plaats in het Natuur.huis in Ekeren. Leden betalen € 18, niet leden betalen € 38. Voor meer informatie en inschrijven kan je terecht in ons Natuur.huis.

Lillo boekendorp

Dit jaar wordt voor de eerste maal Lillo boekendorp georganiseerd. Op **zondag 8 juli en 12 augustus** wordt Lillo omgedoopt tot een waar boekendorp. Zin om in boekjes te snuisteren... Trefpunt in Lillo tussen 10 en 18 u.

Je tuin, natuurlijk!

Voor wie even wil ontsnappen uit de stress van elke dag is tuinieren een ideale bezigheid. Een tuin kan echter veel meer zijn dan een gazonnetje afgeboord met een coniferen haag. Jouw tuin kan immers niet alleen een paradijs worden voor jezelf, maar ook voor talrijke planten en dieren! Een natuurvriendelijke tuin staat echter niet synoniem voor één wilde jungle van bramen, brandnetels en distels! Hoe begin je aan zo'n natuurvriendelijke

tuin? Natuurpunt helpt je graag een eindje op weg om je tuin een stukje natuurvriendelijker te maken en organiseert daarom 3 speciale tuinwandelingen in Wuustwezel. Je bent van harte welkom op **24 juni, 29 juli en 2 september**, iedere wandeling staat in het teken van een ander thema. Trefpunt: telkens om 9.30 u (einde om 12 u), Wiezelo 61 in Gooreind-Wuustwezel (naast sigarenfabriek Verellen).

Het zomert in de Bospolder

Sinds het einde van het natuurinrichtingsproject in de Bospolder zo'n 5 jaar geleden, is dit prachtige natuurgebied voortdurend in evolutie. En ieder jaar wordt het mooier en boeiender. Vanuit de vogelkijkhutten kan je schuwe moerasvogels – en soms wel eens een vos – bekijken, de graslanden zijn ieder voorjaar net iets kleurrijker dan het jaar voordien en het lijkt wel alsof er jaarlijks meer vlinders en libellen rondfladderen. Wil je de

natuurpracht van de Bospolder ontdekken? Of misschien onze Galloway-runderen 'live' tegenkomen? Speciaal voor jou organiseert Natuurpunt Antwerpen Noord twee natuurwandelingen in de Bospolder. Je bent van harte welkom op **zaterdag 14 juli en 8 september**. Trefpunt om 14.30 u op het einde van de Vierkerkenstraat in Schoonbroek-Antwerpen. Einde van de wandelingen is voorzien rond 17 u.

Schorrenexcursies: voor modder- en natuurliefhebbers

Een zomerse aanrader is een bezoekje aan Lillo-fort en onze Scheldeschorren. Op **zondagen 1 juli, 5 augustus** organiseren we een ontdekkingstocht langs de Schelde. Door de hoge tij kunnen we deze voormiddagen niet in de slikken- en schorrengebieden waardoor de gidsen genoodzaakt zijn een alternatief aan te bieden. Op 1 juli verkennen we de potpolder in Lillo en op 5

augustus maken we een tocht richting Kruisschans en fort Sint-Filips. Beide alternatieven zijn zeker de moeite waard en bieden je de mogelijkheid kennis te maken met de boeiende ecologie van de Schelde. Trefpunt: steeds om 9.30 u op de parking in het centrum van Lillo-fort. Einde voorzien rond 12 u, laarzen en kledij die tegen een spatje modder kan, zijn noodzakelijk.

Werking De Kuifleeuwerik

Zondag 24 juni 2007: Fietstocht door de Kempen

We verzamelen om 10 u bij het NEC aan de hoofdparking van de Kalmthoutse Heide waarna we langs de velden en weiden naar het Groot Schietveld fietsen. De afstand bedraagt ongeveer 40 km, rond 16.30 u zijn we terug op onze bestemming.

Zondag 15 juli 2007: Uitstap naar Berendrecht (Reigersbos) en omgeving

Tijdens deze tocht hebben we aandacht voor de flora en fauna in het Reigersbos. Trefpunt om 13.30 u aan de kerk van Berendrecht. Het einde van de wandeling is voorzien om 16.30 u.

Zondag 29 juli 2007: Vogelexcursie naar Zeeland

We doorkruisen Zeeland waar we op slikplaten en plassen verschillende soorten doortrekkende steltlopers kunnen bekijken. Trefpunt om 9 u aan de hoek Driehoek en Ertbrandstraat in Putte. Het einde is voorzien om 17 u.

Zondag 12 augustus 2007: Fietstocht langs de Schelde

Tijdens deze fietstocht maken we kennis met het Scheldelandschap tussen Rupelmonde en Dendermonde. Het wordt gekenmerkt door een afwisseling van zoet en brak water, slikken, schorren en polders. Trefpunt om 9.15 u aan het station Antwerpen-Oost in Borgerhout of om 9.45 u aan het tolhuis in Schelle (einde Tolhuisstraat op de Rupeldijk). Het veer vertrekt daar stipt om 10 u. Het einde is voorzien om 12 u.

Zondag 26 augustus 2007: Uitstap naar Wintam

Wintam is een goede plaats om de najaarstrek van de vogels te bekijken. We verzamelen om 8.45 u aan het station Antwerpen-Oost in Borgerhout of om 9.15 u aan het tolhuis in Schelle (einde Tolhuisstraat op de Rupeldijk). Het veer vertrekt daar stipt om 9.30 u.

Zondag 9 september 2007: Uitstap naar het Veerse Meer

We bezoeken het Veerse Meer waar zich dan vele watervogels bevinden. Trefpunt om 9 u aan het kruispunt Driehoek en Ertbrandstraat in Putte. Het einde is voorzien om 17 u.

Zondag 23 september 2007: Uitstap naar het Markiezaat en Rilland

Deze dag gaan we naar het Markiezaat, een prachtig zoutwatermoeras dat ontstaan is door de afsluiting van de Oosterschelde met de Markiezaatskade in 1984. Trefpunt om 9 u aan het kruispunt Driehoek en Ertbrandstraat in Putte. Het einde is voorzien om 17 u.

Meer info

Vergeet niet om voor alle activiteiten telkens picknick, drank en veldgidsen mee te brengen.

Legende:

Fietstocht

Wandeling

Vogel-
excursie

Mogelijkheid
tot kosten-
delend
vervoer

Voor alle activiteiten van de Kuifleeuwerik kan je terecht bij Roger Huysmans, tel. 03-324.88.05 of gsm 0485-92.58.53

Ontdek vogels in De Kuifeend

Al meer dan 30 jaar is het natuurgebied De Kuifeend internationaal bekend voor de aanwezige vogels. Het hele jaar door is het een komen en gaan van tientallen soorten moeras-, water- en weidevogels. Vanaf september kan je genieten van talrijke soorten die op hun najaartrek een tussenstop maken in De Kuifeend! De Kuifeend is, op vraag van eigenaar NMBS, niet vrij toegankelijk. Daarom organiseren we een geleide vogelkijkwandeling in De Kuifeend. Een prima gelegenheid om de bonte vogelwereld van dichtbij te observeren. Afspraak op **zondag 16 september**. Trefpunt om 9.30 u aan het Natuur.huis in Ekeren (Steenstraat 25), vanwaar we via carpooling naar De Kuifeend rijden.

De Uitlegger buiten de paden

Het natuurgebied De Uitlegger in Kapellen is een ideaal domein om tot rust te komen. Wandelaars, joggers en fietsers komen hier goed aan hun trekken. Op 29 juni krijgen we de gelegenheid om minder betreden paden buiten de gewone toegelaten wegen te bewandelen. Met een beetje geluk zien we reeën of een heikikker voor onze voeten wegspringen. Een niet te missen gelegenheid om dit gebied op een heel andere manier te leren kennen. Trefpunt om 19.30 u aan de ingang van de Uitlegger in de Heidestraat Zuid te Kapellen.

Op schemertocht in 't Asbroek

's Avonds, als de zon langzaam achter de horizon daalt, verandert het natuurleven. Zangvogels zetten hun avondmelodie in, vleermuizen en egels ontwaken en gaan op zoek naar voedsel, sprinkhanen starten hun snorconcert. De mens is als dagdier één van de grote uitzonderingen in de zoogdierenwereld. We zijn wel vertrouwd met het zonlicht en de natuur

overdag, maar als de zon eenmaal achter de einder verdwenen is, worden andere dieren wakker. Dieren die van een sterrenhemel houden. Daarom organiseren we een unieke schemerwandeling in 't Asbroek zodat je volop kan genieten van de speciale sfeer die er ontstaat als de zon ondergaat. Trefpunt op **vrijdag 22 juni** om 20.30 u in 't Asbroek, Asbroeklaan z/n, Schoten.

Vlinder- en kruidenwandeling in Het Wijtschot

Vlinders stellen specifieke eisen aan hun leefomgeving. Per soort vinden we vlinders in bossen en struiken, graslanden en ruigten, heide en moeras. Algemeen zijn de aanwezigheid van nectar- en waardplanten, warmte, beschutting en water nodig voor de levenscyclus van vlinders. Het Wijtschot in Schoten, vroeger een oude zandwinningsput, biedt nu als natuurgebied met zijn glooiend landschap, kruiden en

bessenstruiken een mooie mix om te genieten van deze sierlijke insecten. Fraai gekleurde vlinders, geurende kruiden en aantrekkelijke bessen, zeker de moeite waard om het Wijtschot te bezoeken. Op **zondag 26 augustus** om 14 u ben je van harte welkom om mee te genieten van dit schouwspel. Trefpunt aan de parking Vier Notelaars, Wijtschotbaan in Schoten.

Zomerse pracht in onze vlindertuin

De educatieve vlindertuin van Natuurpunt Antwerpen Noord ligt er in het voorjaar en zomer schitterend bij en vormt dan een ideaal biotoop voor vlinders, libellen en tal van andere insecten. De vijver krioelt van het

leven. Wie meer informatie wil over de tuin, kan terecht bij het Natuur.huis Op **zaterdag 14 juli** stellen we de tuin open voor bezoekers en dit tussen 14 u en 17 u. Iedereen die dan eens een bezoekje wil brengen is van harte welkom in de Steenstraat 25 in Ekeren.

Foto: Lucas Bergmans.

Meer info

Voor meer informatie over de activiteiten op deze en de volgende pagina's kan je steeds terecht in het Natuur.huis, Steenstraat 25 te Ekeren, tel. 03-541.58.25, per mail: antwerpennoord@natuurpunt.be of voor dagelijkse updates op onze natuur.site: www.antwerpennoord.be

(G)een vis in de potpolder van Lillo?

Herman Groenewegen

In het najaar van 2006 kwam het INBO op vraag van de schorrenwerkgroep de visstand van de plassen in de potpolder onderzoeken. Jan Breine

is wetenschappelijk onderzoeksmedewerker bij INBO en kwam met zijn team ter plaatse om de vijvers elektrisch af te vissen. Met deze methode worden vissen door elektrische stroom verdoofd.

Het voordeel van deze methode is dat er letterlijk en figuurlijk geen vissen door de mazen van het net kunnen glippen. Er werd echter geen vis gevangen...

Op de boot bevindt zich een generator om het elektrisch vissen mogelijk te maken. Foto: Koen Vanagtmael.

Waar staat INBO voor en welke activiteiten verrichten jullie?

Het Instituut voor Natuur en Bos Onderzoek (INBO) is de fusie van 2 wetenschappelijke instituten van de Vlaamse Gemeenschap na de reorganisatie van de Vlaamse overheid: het Instituut voor Natuurbehoud (IN) en het Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer (IBW). Het verricht uiteenlopende zaken, maar ik wil mij hier beperken tot het onderzoek rond vissen. Wat we we zoal doen?

De vispopulaties van Vlaamse waterlopen en stilstaande waters worden uitgebreid bemonsterd in het **Meetnet Zoetwatervis**. Aangezien deze staalnames periodiek herhaald worden krijgen we een beeld van de evolutie van visbestanden in Vlaanderen. Watervervuiling, rechtekken van rivieren, opstuwing, verstevigingen van

oevers hebben een rechtstreekse invloed op de ecologische toestand van waterlopen en dus ook op het visbestand. We gebruiken vissen dus als ecologische indicatoren om informatie over de waterlopen te krijgen.

We doen in het instituut ook onderzoek naar de kweek en het behoud van inheemse vissoorten. Dat wetenschappelijk onderzoek omvat populatiegenetica, ecologie en voortplanting van inheemse, bedreigde zoetwatervissoorten met de bedoeling bij te dragen tot het behoud en herstel ervan.

Gedurende de laatste 100 jaar wordt vrije vismigratie steeds meer bemoeilijkt of zelfs onmogelijk gemaakt door de invloed van de mens. Vaak is er geen open weg naar een begroeide paaiplaats. Deze knelpunten bepalen dus mee of vissen in onze waterlopen

overleven of niet en kunnen onrechtstreeks het voortbestaan van een groot aantal vissoorten in het gedrang brengen. Door gericht onderzoek naar vismigratieknelpunten leveren we informatie die de waterbeheerders kunnen gebruiken om de knelpunten weg te werken.

Hoe is de visstand in de Schelde in de buurt van onze schorren Groot Buitenschoor en Galgeschoor?

Het INBO heeft o.a. bij Sint-Annabos en in Zandvliet een tweetal permanente vismeetstations in de Schelde ingericht.

In 2004 bestond de vangst bij Sint-Annabos uit brakwatergrondel, haring, zeebaars, blankvoorn en dikkopje. De vangst bij Zandvliet bestond uit haring, bot, tong, blankvoorn

en schol. De vangsten worden als matig tot onvoldoende beschouwd. Wat opvalt is dat wij steeds meer spiering vangen. Vroeger bleef die soort stroomafwaarts Antwerpen steken omdat de zuurstofconcentratie te laag was. Daar zou dus nu verbetering in komen. Dit jaar zijn we met de permanente visvangst in Zandvliet gestopt.

Jullie laatste rapport vermeldt een achteruitgang aan de bocht van Bath, heeft dat te maken met de baggerwerken en/of het in het algemeen extreem wegvangen van vis elders?

De Schelde leren kennen?

Op zondag 2 september gaat Natuurpunt terug in zee met Flandria. Na het succes van de eerste scheldetocht wordt er dus een vervolg gepland met ditmaal 'ecologie van de Westerschelde' als thema. Ervaren gidsen geven aan boord uitleg over deze boeiende rivier... een unieke kans! Inschrijven is noodzakelijk, dit kan telefonisch of via de site www.scheldeschorren.be. Leden betalen € 10, niet leden € 12,50. Afspraakplaats op 2 september op het Steenplein te Antwerpen ten laatste om 9.15 u. Afvaart is voorzien om 9.30 u. De tocht duurt ongeveer 3 uur.

Foto: Eddy Rottiers.

De effecten van de baggerwerken op het visbestand zijn nog niet bestudeerd in de Schelde. Het is wel bekend dat het langer in suspensie blijven van zwevende stoffen een negatieve invloed heeft op vissen.

Jij en jouw medewerkers hebben zonet een visonderzoek uitgevoerd voor de Schorrenwerkgroep in plassen van de Potpolder van Lillo Fort. Wat is jou daarbij opgevallen?

We hebben de elektrische vismethode gebruikt en enkele abiotische parameters gemeten. Het was overal helder water, het zuurstofgehalte was goed, de conductiviteit was hoog. Ook was er een dikke sliblaag, heel veel algen en geen enkele vis. Alle plassen hebben een goed ontwikkelde rietkraag en zachte hellingen. Kortom toch een gebied met mogelijkheden voor vissen.

De vissen worden door de elektrische stroom tijdelijk verdoofd en komen bovendien zodat ze makkelijk op te scheppen zijn. De onderzoekers dragen zelf een waterdicht geïsoleerd pak en handschoenen. Foto: Koen Vanaghtmael.

Waarom werd er niets gevangen?

De aanwezigheid van een rottende sliblaag op een vijverbodem heeft een nefaste uitwerking op de waterfauna en waterflora, vooral omdat het de zuurstofhuishouding verstoort. Indien het zelfreinigend vermogen van het water wordt overschreden, ontstaat een zuurstofloze modderlaag, die wordt afgebroken door anaërobe bacteriën (gisting). Een tweede reden dat er geen vis zit, kan het gevolg zijn van het regelmatig droog vallen van de plas met uitzondering van een geul en die kan zuurstofarm zijn.

Zou het INBO in de toekomst nogmaals een afvissing voor de Schorrenwerkgroep willen doen?

Dat zou wel boeiend zijn wanneer de geplande natuurinrichtingswerken uitgevoerd zijn en er een direct contact is met de Schelde.

Hieronder vind je een chronologisch overzicht van onze activiteiten. De praktische informatie staat bij elke activiteit vermeld tenzij er elders in dit blad meer aandacht aan wordt besteed.

Meer informatie kan je ook bekomen in ons Natuur.huis, Steenstraat 25, 2180 Ekeren, tel. 03-541.58.25, fax 03-541.63.55 of e-mail: antwerpennoord@natuurpunt.be. Voor de meest actuele informatie kan je ook op onze websites terecht: www.antwerpennoord.be en www.scheldeschorren.be.

De meeste activiteiten zijn gratis voor leden (tenzij anders vermeld). Niet-leden betalen € 1,00 voor activiteiten in onze natuurgebieden. Vergeet dus niet je lidkaart mee te nemen. Veel plezier.

juni

zat 9 14.30 u, Antwerpen – Ekeren, wandeling Oude Landen, zie p. 18

zat 9 21 u, Kapellen, nachtzwaluwentocht, kruispunt Driehoek en Ertbrandstraat te Putte-Kapellen, zie vorige Natuur.ruimte, p. 22

zat 16 9.30 u, Schoten, familiewerkdag 't Asbroek, zie p. 9 en 18

vrij 22 20.30 u, Schoten, schemerwandeling 't Asbroek, zie p. 21

zat 23 9.30 u, Antwerpen – Ekeren, werkdag Oude Landen, zie p. 9

zat 23 14.30 u, Kapellen, wandeling in Het Rood, zie p. 18

zon 24 9.30 u, Wuustwezel, tuinwandeling: "Bessen, fruit en groenten: hoe houden we ze gezond", zie p. 19

zon 24 10 u, Kalmthout, fietstocht door de Kempen, zie p. 20

zon 24 13.30 u, Kapellen, fietstocht in't groen, Beukenhof, oud gemeentehuis, Chr. Pallemansstraat te Kapellen, zie p. 18

don 28 20 u, Antwerpen – Ekeren, Raad van Bestuur Natuurpunt Antwerpen Noord, de agenda is op te vragen in het Natuur.huis

vrij 29 19.30 u, Kapellen, wandeling De Uitlegger buiten de paden, zie p. 21

zat 30 9.30 u, Brasschaat, werkdag "De Inslag", Kerkedreef te Brasschaat, zie p. 9

zat 14 14.30 u, Antwerpen – Schoonbroek, wandeling in de Bospolder, zie p. 19

zon 15 13.30 u, Antwerpen – Berendrecht, Reigersbos en omgeving, zie p. 20

zat 21 9.30 u, Antwerpen – Ekeren, werkdag Oude Landen, zie p. 9

zon 29 9 u, Kapellen – Putte, vogelexcursie naar Zeeland, zie p. 20

zon 29 9.30 u, Wuustwezel, tuinwandeling "Vlinders en vlinderplanten", zie p. 19

juli

zon 1 9.30 u, Antwerpen – Lillo, wandeling in de Potpolder, zie p. 19

zat 7 9.30 u, Antwerpen – Ekeren, werkdag en hooifeest met barbecue Oude Landen, zie p. 8 en 9

zat 14 14 u, Antwerpen – Ekeren, open tuindag Natuur.huis, zie p. 21

augustus

zat 4 9.30 u, Antwerpen – Ekeren, werkdag Oude Landen, zie p. 9

zon 5 9.30 u, Antwerpen – Lillo, geleide wandeling van Kruisschans tot Fort Sint Filips, zie p. 19

zat 11 14.30 u, Antwerpen – Ekeren, wandeling in de Oude Landen, zie p. 18

- zon 12 9.15 u, fietstocht langs de Schelde tussen Rupelmonde en Dendermonde, zie p. 20
- zat 18 9.30 u, Antwerpen – Ekeren, werkdag Oude Landen, zie p. 9
- zat 25 14.30 u, Kapellen, wandeling in het Rood, zie p. 18
- zat 25 19 u, Brasschaat, nacht van de vleermuis Fort van Brasschaat, zie p. 28
- zon 26 8.45 u, uitstap naar Wintam, zie p. 20
- zon 26 14 u, Schoten, vlinder- en kruidenwandeling Het Wijtschot, zie p. 21

september

- zat 1 9.30 u, Antwerpen – Ekeren, werkdag Oude Landen, zie p. 9
- zon 2 9.15 u, Antwerpen, Flandriaboottocht op de Schelde, zie p. 23
- zon 2 9.30 u, Wuustwezel, tuinwandeling: “Genezende krachten in de natuur”, zie p. 19
- zat 8 14.30 u, Antwerpen – Schoonbroek, wandeling in de Bospolder, zie p. 19
- zon 9 9 u, vogelexcursie naar het Veerse Meer, zie p. 20
- zat 15 9.30 u, Antwerpen – Ekeren, werkdag Oude Landen, zie p. 9
- zon 16 9.30 u, Antwerpen – Oorderen, excursie naar de Kuifeend, Natuur.huis, Steenstraat te Ekeren, zie p. 21

- zat 22 9.30 u, Stabroek, werkdag Schans van Smoutakker, zie p. 9
- zon 23 9 u, uitstap naar het Markiezaat en Rilland, zie p. 20
- maa 24 20 u, Ekeren, cursus paddenstoelen, zie p. 19
- woe 26 20 u, Ekeren, voordracht vleermuizen, bibliotheek Ekeren, Driehoekstraat 43, info Natuur.huis
- don 27 20 u, Antwerpen – Ekeren, Natuur.huis, Raad van Bestuur Natuurpunt Antwerpen Noord, zie don 28 juni
- zat 29 9.30 u, Schoten, familiewerkdag Het Wijtschot, zie p. 9 en 18
- zat 29 9.30 u, Brasschaat, werkdag “De Inslag”, Kerkedreef te Brasschaat, zie p. 9
- zat 29 9.30 u, Kapellen, werkdag Het Rood, zie p. 9

Fotozoektocht in De Oude Landen

Speciaal voor kinderen en families kan je een Snortasje uitlenen in het Natuur.huis. Elk tasje bevat al wat je nodig hebt om met succes een fotozoektocht in het natuurgebied De Oude Landen uit te voeren. De Snortasje kan je tot eind september 2007 in het Natuur.huis ophalen, tijdens de werkdagen tussen 10 u en 17 u. Wie alle vragen juist oplost vindt de aanwijzingen om de schatkist in het Natuur.huis te openen.

O DIERBAAR ANTWERPEN

ARGUS, het milieupunt van KBC en Cera, het EcoHuis Antwerpen en Natuurpunt Educatie slaan hun vleugels uit om je kennis te laten maken met ‘Vreemde vogels en rare snuiters’ in en om Antwerpen.

Natuurgidsen nemen je elke zondagvoormiddag van 13 mei tot 30 augustus meenaar de buurt van het Stadspark voor een wandeling met oog voor stadsvogels en vliegende insecten. Trefpunt om 10 u aan het infopunt O DIERBAAR ANTWERPEN op het Astridplein.

Onder begeleiding van een ervaren natuurgids kan je op vier zondagen in juli al fietsend in de haven onverwachte vogelbroedplaatsen ontdekken op 8, 15, 22 en 29 juli. Trefpunt om 10 u aan het infopunt O DIERBAAR ANTWERPEN op het Astridplein of om 10.30 u aan de Londonbrug (Kattendijkdok).

Reserveren is noodzakelijk en kan via Toerisme Antwerpen, 03-232.01.03. Een ticket kost € 5. Meer info op www.odierbaarantwerpen.be.

Tel mee de vlinders in je tuin

Sinds april kan je op een eenvoudige wijze de vlinderwaarnemingen uit je tuin doorgeven via de website van Natuurpunt. Voor elke maand kan je in een persoonlijke fiche het hoogste aantal invullen van elke waargenomen soort. Alles wordt opgeslagen zodat je later kan terugzien en de evolutie van de vlinders in je tuin kan opvolgen. De opzet is heel eenvoudig, dus ook wie niet veel tijd heeft of geen vlinderexpert is, kan hieraan meedoen! Doe mee op www.natuurpunt.be/vlindermee.

Colofon

Natuur.huis, Natuur.documentatiecentrum en Natuur.winkel

Steenstraat 25, 2180 Ekeren, tel. 03-541.58.25, fax 03-541.63.55

e-mail: antwerpennoord@natuurpunt.be

website: www.antwerpennoord.be

Van maandag tot vrijdag open van 10 tot 17 u.

BTW-nummer: BE 0429 415 832.

Contactpersonen

Bospolder: Stefan Versweyveld (03-645.94.10)

De Kooldries: Freddy Heye (03-636.00.41)

De Kuifeend/Grote Kreek: Ludo Benoy (03-825.45.59)

Ekers Moeras: Willy Ibens (03-651.99.59)

Fort van Brasschaat: Filip Borms (03-666.15.56) en Willy Ibens (03-651.99.59)

Galgeschoor/Groot Buitenschoor: Eddy Rottiers (03-775.00.22), Koen Vanaghtmael (03-541.60.04) en Frank Wagemans (03-651.44.67)

Het Rood: Paul Osterrieth (03-237.08.11) en Johan Vandewalle (03-297.30.03)

Het Wijtschot: Rafaël Delaet (03-658.92.24) en Leo Claessens (03-646.94.81)

Hoekse Beemden: Freddy Heye (03-636.00.41)

Oude Landen: Willy Ibens (03-651.99.59), Guy Leys (03-569.00.38) en Fons Vervoort (03-647.18.70)

Ruige Heide: Guy Leys (03-569.00.38)

Schans van Smoutakker: André D'Hoine (03-664.02.42)

't Asbroek: Hugo Koens (03-658.01.09)

Werking Beleid: Johan Vandewalle (03-297.30.03)

Werking Kerkuilen: Fons Vervoort (03-647.18.70)

Werking Kuifleeuwerik: Roger Huysmans (03-324.88.05)

Werking Natuur- en Milieueducatie: Annie De Koninck (03-664.92.36)

Werking Vleermuizen: Filip Borms (03-666.15.56)

Werking Vogels: Fons Vervoort (03-647.18.70)

Werking Berendrecht, Zandvliet en Lillo: Guy Leys (03-569.00.38)

Werking Brasschaat: Johan Neegers (03-653.22.03)

Werking Brecht: Freddy Heye (03-636.00.41)

Werking Kapellen: Anne Hoefnagels (03-666.61.32)

Werking Schoten: Hugo Koens (03-658.01.09)

Werking Stabroek: Harry Van der Horst (03-568.15.78)

Werking Wuustwezel: Marc Vanbrabant (03-669.88.07)

Natuurpunt Antwerpen Noord is de regionale afdeling van Natuurpunt, vereniging voor natuur en landschap in Vlaanderen. Dat betekent deel uitmaken van een grote vereniging met meer dan 65.000 gezinnen die in Vlaanderen meer dan 15.500 ha natuurgebied beheert.

Lid worden

Lidgeld per gezin: € 20. Te storten op 220-0340573-42 met vermelding van je huidig lidnummer of voor nieuwe leden met vermelding van je naam en adres. Je ontvangt dan zowel **Natuur.blad** als **Natuur.ruimte**. Bovendien krijg je korting bij aankopen in onze Natuur.winkel. Leden van Natuurpunt uit een ander werkingsgebied kunnen voor € 5 een abonnement op **Natuur.ruimte** nemen. Te storten op 220-0340573-42 met vermelding van je lidnummer, naam en adres.

Opvangcentrum voor dieren en vogels

Brasschaat vzw

Floris Verbraeckenlei 32

2930 Brasschaat

tel. 03-664.73.81

e-mail: peeters.m@skynet.be

Giften

Donateurs storten een extra bijdrage bovenop hun lidgeld. Vanaf € 30 per kalenderjaar krijg je een fiscaal attest. Storten op 293-0212075-88 met vermelding 'project 3797 Antwerpen Noord' of 'project 3776 VOC Brasschaat' voor het Vogelopvangcentrum Brasschaat.

Natuur.ruimte is het ledenblad van Natuurpunt Antwerpen Noord.

Werkten mee aan dit

nummer: Kris Beerlandt, Rafaël Delaet, Herman Groenewegen, Mart Pauwels, Kathleen Quick, Peter Symens, Koen Vanaghtmael, Johan Vandewalle, Wouter Vanwesenbeeck, Sofie & Stefan Versweyveld.

Illustraties en foto's: Lucas Bergmans Fons Bongers, Rafaël Delaet, Gie Goris, Eddy Rottiers, Dirk Swaenen, Koen Vanaghtmael, Johan Vandewalle, Walter Van Ginhoven, Pascale Vantieghem, Stefan Versweyveld, Eddy Wellens.

Foto voorpagina: De dagpauwoog vliedert zowel in tuinen, parken als natuurgebieden. Foto: Eddy Wellens, Fauna Flora Fotoclub Schoten.

Foto achterpagina: Ontdek de vleermuizen in het fort van Brasschaat. Foto: Rafaël Delaet, Fauna Flora Fotoclub Schoten.

Opplage: 4.100 exemplaren

Erratum

In het vorige nummer van Natuur.ruimte verscheen een foutieve bronvermelding bij de foto op de voorpagina. De padden zijn niet door Erik Gintelenberg maar door Jonny Verheyden – eveneens van de Fauna Flora Fotoclub Schoten – gefotografeerd. Onze excuses aan Jonny.

verrekijkers
telescopen
microscopen
accessoires

www.sightsofnature.com

Pieter De Conincklaan 108, 8200 St.-Andries Brugge, 050/31 50 01

Natuurvoedingswinkel

De Groene wijzer

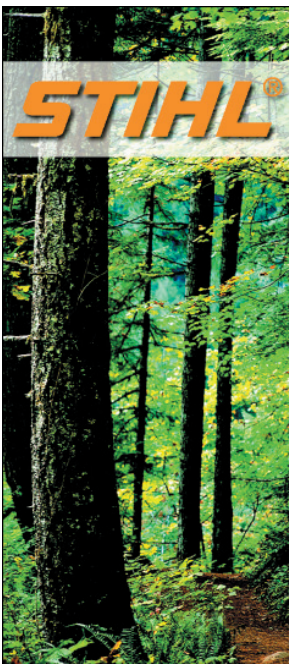
Gespecialiseerd in biologische voedingswaren

Joris Crikemans en Maria Verbraeken
Molenweg 18 te Brasschaat Mariaburg

Tel: 03 664 73 85 Fax: 03 605 18 92
Open: Di-Vr 8u tot 18u za 9u tot 17u

www.degroenewijzer.be

Welkom in onze
totaal vernieuwde
BIOOVERSWINKEL

Omdat we het beste voor hebben met de natuur... én met u !

Het zagen van haardhout, het in vorm houden of vellen van bomen...wie aan natuuronderhoud doet, kan niet zonder een goede kettingzaag. Niet toevallig kiezen kenners daarom voor Stihl. Deze kettingzagen zijn immers uitgerust met een fijn staaltje toptechniek, waardoor het zagen van takken en stammen een koud kunstje wordt. Als vakhandel in tuinmachines weten we goed waarom we zowel onze particuliere als professionele klanten kettingzagen van Stihl aanbevelen. Want ook u, als natuurliefhebber, verdient voor ons alleen het beste.

Kapelsesteenweg 127 • 2180 Ekeren
Tel. 03 646 22 88 • info@eyckerman.be
Meer tuinmachines ? Surf dan naar www.eyckerman.be

MSE 140/30

- elektrische machine - 1400 watt
- snijlengte: 30 cm
- thermische veiligheid
- gewicht: 3,2 kg

MS 230/35

- benzine - 2,0 kW/2,7 pk
- snijlengte: 35 cm
- cilinderinhoud: 40,2 cm³
- gewicht: 4,6 kg

MS 390/45

- benzine - 3,4 kW/4,6 pk
- snijlengte: 45 cm
- cilinderinhoud: 64,1 cm³
- gewicht: 5,9 kg

Zijn vleermuizen echt vampieren?

25 augustus 2007

Geef toe, vleermuizen hebben iets geheimzinnigs. We kennen ze meestal slechts als plots opduikende en even later weer verdwijnende verschijningen in het donker. Dat vliegen hebben vleermuizen gemeen met vogels en insecten en wie een afbeelding van hun opengesperde vleugels bekijkt, droomt misschien weg naar prehistorische vliegende reptielen.

Nochtans zijn vleermuizen helemaal geen angstaanjagende 'monsters', maar nuttige zoogdieren. Onze inheemse vleermuizen maken geen nest, ze zijn vies van bloed (want ze eten insecten) en ze zijn allesbehalve blind!

Er bestaan dus nog heel wat misverstanden rond vleermuizen. Daarom organiseert Natuurpunt Antwerpen Noord een unieke vleermuizenavond in het Fort van Brasschaat.

Maak kennis met de vleermuizen van het fort en kom meer te weten over de bewogen geschiedenis. Na een korte diavoorstelling nemen we je mee doorheen de gangen en zalen van het fort op zoek naar vleermuizen.

Trefpunt vanaf 19 u aan de ingang van het Fort van Brasschaat in de Sionkloosterlaan z/n te Brasschaat. Er starten geregeld geleide historische wandelingen, kindervandelingen (vanaf 19 u) en vleermuizenwandelingen (vanaf 21 u), duur ca. 1 tot 1,5 uur.

Alle activiteiten zijn gratis. Warme kledij en stevig schoeisel zijn aangeraden en vergeet zeker je zaklamp niet! Voor meer informatie kan je terecht bij Natuurpunt Antwerpen Noord, tel. 03-541.58.25, www.antwerpennoord.be.